

ע"פ 2200/16 - ג'מאל סויטאת נגד מדינת ישראל

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 2200/16

לפני: כבוד השופטת א' חיות
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופט א' שהם

המערער: ג'מאל סויטאת

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על גזר הדין של בית המשפט המחוזי בחיפה (כב' השופטת ר' בש) בת"פ 3509-05-15 מיום 4.2.2016

תאריך הישיבה: ח' בתמוז התשע"ו (14.7.2016)

בשם המערער: עו"ד אלינור טל

בשם המשיבה: עו"ד סיגל בלום

בשם שירות המבחן: גב' ברכה וייס

פסק-דין

השופט ע' פוגלמן:

לפנינו ערעור על גזר הדין של בית המשפט המחוזי בחיפה (כב' השופטת ר' בש) מיום 4.2.2016 שבגדרו נגזרו על המערער 24 חודשי מאסר בפועל במצטבר להפעלת מאסר על תנאי בן 6 חודשים; מאסר על תנאי כפי שפורט בגזר הדין; ותשלום פיצוי כספי למתלונן בסכום של 10,000 ש"ח בגין הרשעתו בעבירה של סחיטה באיומים.

עיקרי הכרעת הדין וגזר הדין

1. המערער הורשע על פי הודאתו בכתב אישום מתוקן בעבירה של סחיטה באיומים לפי סעיף 428 לחוק העונשין, התשל"ז-1977. כעולה מכתב האישום המתוקן, ביום 5.4.2015 שהה המתלונן בקניון "לב המפרץ" בחיפה (להלן: הקניון), שם פגש באקראי במערער. השניים החלו לשוחח על אודות אפשרות לקיום מגע מיני ביניהם ויצאו יחד מהקניון לאזור מבודד בקרבת מקום שם ישנם שיחים. בהגיעם לאזור השיחים ביקש המערער מהמתלונן כי זה יפשוט את בגדיו. המתלונן עשה כן והניח את מכנסיו על הקרקע כשבכיסיו היו כרטיס ויזה נטען בסכום של 450 ש"ח (להלן: כרטיס הוויזה), תווי קנייה בסכום של 600 ש"ח, כסף במזומן בסכום של כ-300 ש"ח, טלפון נייד וכרטיס "רב קו" של חברת אגד. המערער והמתלונן החלו לקיים מגע מיני ובשלב מסוים הכניס המערער את ידיו לכיסו מכנסיו של המתלונן ושאל אותו כמה כסף יש ברשותו. המתלונן ענה למערער כי יש ברשותו סכום של 70 ש"ח. המערער, שהבחין כי בכיסו מכנסיו של המתלונן סכום כסף גבוה יותר, איים על המתלונן באמרו כי בכונתו להענישו על ששיקר לו; וכי יתקשר להורו המתלונן ויספר להם שבנם הוא הומוסקסואל. בהמשך לכך - ובעוד המתלונן עודנו עירום בפלג גופו התחתון - הוציא המערער מכיסו מכנסיו של המתלונן את כרטיס הוויזה והורה למתלונן למסור לו את הקוד הסודי. משסירב המתלונן איים עליו המערער בציינו כי על המתלונן לומר "תודה" שהוא לא הורג אותו, שכן אדם אחר היה הורג אותו. על רקע חששו מהמערער מסר לו המתלונן את הקוד הסודי של כרטיס הוויזה. המערער שאל את המתלונן כיצד להשתמש בכרטיס הוויזה, בתווי הקנייה ובכרטיס הרב קו שגם אותם הוציא מכיסו של המתלונן. לאחר מכן נטל המערער מכיסו מכנסיו של המתלונן את הכסף המזומן ואת הטלפון הנייד. המתלונן ביקש מהמערער כי זה יחזיר לו את החפצים, אולם המערער איים עליו שיכה אותו. לאחר זאת נמלט המערער מהמקום כשהוא נושא את החפצים שאותם נטל.

2. ביום 4.2.2016 גזר בית המשפט המחוזי בחיפה (כב' השופטת ר' בש) את דינו של המערער. בפתח הדברים התייחס בית המשפט לתסקיר שירות המבחן שנערך למערער (להלן: התסקיר). בתסקיר צוין כי המערער - רווק כבן 35 - אינו עובד ומתקיים מקצבת נכות על רקע בעיות פסיכיאטריות. למערער עבר פלילי עשיר שתחילתו בשנת 1994 בעבירות שעניינן נשיאת נשק, פציעה, הפרת הוראה חוקית, עבירות רכוש, עבירות מין ומרמה. בגין הרשעותיו בעבירות אלו נשא המערער בעונשי מאסר ממושכים, ולדבריו הוא שוחרר מעונש מאסר בן 30 חודשים לפני כשנה ומחצה. המערער נפלט ממערכת החינוך לאחר 9 שנות לימוד והוא אינו יודע קרוא וכתוב. בהיותו כבן 15 הסתבך לראשונה בפלילים בגין ביצוע עבירת אלימות כלפי שכן ונדון לצו מעון נעול. עם שחרורו החל בקבלת טיפול תרופתי הרגעי, לאחר שאובחן כסובל מדיכאון. חוות דעת פסיכיאטרית שנערכה לו בשנת 2003 העלתה כי הוא סובל מפיגור שכלי על רקע חסכים פסיכו-סוציאליים וממחלה נפשית. לפי בדיקה פסיכולוגית משנת 2007 משפחת המערער מדווחת כי המערער נוהג באופן אלים וחסר שליטה בביתו; מתפקד באופן לקוי; נוטה להתבודד ומתחבר באופן אקראי לעבריינים. בחוות דעת רפואית מטעם המוסד לביטוח לאומי משנת 2007 נקבע כי המערער סובל מפיגור קל. לעומת זאת, סיכום התכנסות ועדת האבחון במרכז האבחון חולון (להלן: הוועדה) מסוף שנת 2011, כמו גם חוות דעת פסיכיאטרית שנערכה למערער בתחילת שנת 2012, העלו כי אין מדובר באדם המתפקד ברמה של פיגור שכלי. באבחון שקדם להתכנסות הוועדה אף עלתה התרשמות ממניפולציות מכוונות ומתוכננות של המערער. שירות המבחן ציין כי נעשה ניסיון לקבל מידע עדכני אשר למצבו הרפואי של המערער, ואולם אביו מסר כי עקב מאסריו הממושכים של המערער

בשנים האחרונות לא נערכו לו אבחונים והוא לא היה מצוי במסגרת טיפולית או במעקב פסיכיאטרי קבוע.

לפי התרשמות שירות המבחן, המערער אינו נוטל אחריות למיחוס לו ואין הוא מתחבר לקיומה של פגיעה במתלונן או לחויית האיום שליוותה אותו. צוין כי המערער סובל מבעיות רגשיות, נעדר יציבות בחייו ומתקשה להציב לעצמו גבולות פנימיים; וכי הוא חסר כוחות להתמודד עם בעיותיו. שילוב הגורמים האמורים, מצא שירות המבחן, מגביר את הסיכון להישנות ביצוע עבירות מצד המערער בעתיד; ומאפייני אישיותו של המערער והקושי שלו לראות את התנהגותו כפסולה מלמדים על פרוגנוזה שלילית לטיפול ולשיקום. על יסוד האמור צוין כי "אין אנו יכולים לבוא כיום בהמלצה שבאמצעותה ניתן יהיה למזער את הסיכון הקיים, להישנות עבירות בעתיד".

3. בבואו לגזור את עונשו של המערער עמד בית המשפט על הערכים החברתיים שנפגעו כתוצאה מהעבירה: ביטחון המתלונן בפרט וביטחון הציבור בכלל לצד החשיבות שבשמירה על החלש. עוד עמד בית המשפט על החומרה היתרה הגלומה בעבירה של סחיטה באיומים הפוגעת בסדר החברתי ומטילה אימה על הקורבן. עבירה זו, כך נקבע, מחייבת תגובה עונשית קשה. מכאן פנה בית המשפט לבחינת נסיבות ביצוע העבירה. צוין כי המערער ניצל את חולשת המתלונן, את נטייתו המינית ואת הסיטואציה האינטימית שהתפתחת ביניהם במטרה לסחוט את המתלונן באיומים. עוד צוין כי המערער איים על המתלונן באופנים שונים כדי להשיג את כספו ואת הקוד הסודי לכרטיס הווזיה, בזמן שהאחרון עמד חסר אונים מול מסכת האיומים וההפחדות. כנסיבות לקולה הביא בית המשפט בחשבון את העובדה שהמערער לא הפעיל כוח פיזי על המתלונן בעת ביצוע המעשים. לבסוף קבע בית המשפט כי בניגוד לטענת המערער שלפיה מצבו הנפשי פגע בכושר השיפוט שלו - לא הונחה תשתית ראייתית המלמדת כי יכולתו של המערער להבין את מעשיו ואת הפסול שבהם נפגעה כתוצאה ממצבו הנפשי. זאת, בשים לב לכך שכעולה מהתסקיר אין בנמצא חומר עדכני בעניין מצבו הנפשי או הקוגניטיבי של המערער.

4. לצורך קביעת מתחם הענישה ההולם בנסיבות המקרה עמד בית המשפט על פסיקה במקרים דומים לעניינו של המערער, שם נגזרו על הנאשמים עונשים של 28-30 חודשי מאסר בפועל. בית המשפט ציין כי מקרים אלה שונים מעניינו, שכן שם דובר בנאשמים שאין לחובתם עבר פלילי מכביד - בשונה מהמערער; שלגביהם נקבע כי אין חשש לביצוע עבירות דומות בעתיד; ושלגבי חלקם ניתנה המלצה חיובית מצד שירות המבחן. בנתון לכל האמור העמיד בית המשפט את מתחם הענישה ההולם על 12-36 חודשי מאסר בפועל.

בבואו לגזור את דינו של המערער בגדרי המתחם ציין בית המשפט מצד אחד את העובדה שהמערער הודה במיחוס לו, ובכך חסך בזמן שיפוטי ומנע את העדת המתלונן; ואת נסיבות חייו הקשות של המערער. מצד שני נזקפו לחובת המערער עברו הפלילי המכביד; התרשמות שירות המבחן שלפיה קיים סיכון גבוה להישנות עבירות מצדו; והעובדה שהמערער לא קיבל אחריות על המיחוס לו. נוכח כל אלה מצא בית המשפט כי יש לגזור על המערער עונש הרתעתי, בתקווה שיהא בכך כדי להרתיעו בעתיד מפני ביצוע עבירות דומות. אשר על כן גזר בית המשפט על המערער עונשים כאמור ברישה לפסק דין זה.

הערעור מכוון לעונש שגזרה הערכאה הדיונית.

טענות הצדדים

5. לטענת המערער, בית המשפט המחוזי החמיר בעונשו יתר על המידה ויש להקל בעונשו. המערער מדגיש כי הוא סובל ממוגבלות נפשית ושכלית הוא מקבל קצבת נכות; כי הוא גדל כל חייו במחסור לצד אח ואם שסבלו ממחלת נפש; וכי לאורך השנים הוא לא זכה לקבל טיפול מתאים שסייע בשיקומו. נטען כי בית המשפט המחוזי שגה כאשר לא הורה על שליחתו לבדיקה פסיכיאטרית עדכנית וכי אף התסקיר שנערך לו חסר, שכן היה על שירות המבחן להפנותו לאבחון כדי לקבל מידע עדכני אשר למצבו. לכך הוסיף המערער כי בית המשפט לא נתן משקל מספק למוגבלות שממנה הוא סובל. בהקשר זה אף נטען כי למערער לא ניתן יומו בבית המשפט המחוזי שכן נשללה ממנו האפשרות להביא ראיות בעניין מצבו הרפואי בעת הנוכחית. לבסוף נטען כי בית המשפט שגה כשלא נתן משקל מספק לנסיבות חייו הקשות של המערער.

6. נציגת המשיבה סמכה ידיה על גזר הדין של בית המשפט המחוזי. לשיטתה, המערער לא הוכיח את טענתו שלפיה בעת ביצוע המעשים לא הבין את הפסול שבמעשיו. נטען כי הבדיקה האחרונה שנערכה למערער בשנת 2012 קבעה כי הוא אינו סובל מפגור שכלי; וכי טיעונים דומים שהעלה המערער בתיקים פליליים קודמים שהתנהלו נגדו - נדחו. לכך הוסיפה המשיבה כי המערער תכנן את האירוע נושא הערעור דן וכי בסופו של דבר בית המשפט גזר את עונשו של המערער באמצע המתחם שנקבע ולא ברף הגבוה של המתחם, כפי שהיה מצופה נוכח עברו הפלילי המכביד של המערער.

התסקיר המשלים

7. עובר לדיון הוגש לעיונו תסקיר משלים מאת שירות המבחן. כעולה מן התסקיר, המערער שוהה כעת בבית הסוהר "שיטה". נמסר כי אין אבחון פסיכיאטרי עדכני בעניינו של המערער; וכי מצבו הנפשי כיום יציב. דווח כי בדיקה שנערכה למערער בשירות בתי הסוהר העלתה כי ייתכן שקיימת למערער בעיית התמכרות והומלץ להפנותו לטיפול גמילה. צוין כי למערער עבירת משמעת אחת מחודש מרץ 2016 וכי בגינה נשללו ממנו הטבות שונות. לבסוף עמד שירות המבחן על כך שהמערער מבטא רצון לשקם את עצמו אך מתקשה להגדיר באיזה נושא הוא זקוק לטיפול. כמו כן צוין כי המערער צפוי לעבור אבחון פסיכיאטרי שיעמוד על יכולתו להשתלב במסגרת הליך טיפולי.

דיון והכרעה

8. לאחר שעיינו בערעור ובנספחיו כמו גם בתסקיר המשלים ושמענו את טענות הצדדים בדיון מצאנו כי דין הערעור להידחות. כידוע, התערבות בגזר הדין של הערכאה הדיונית תעשה במקרים שבהם נפלה בו טעות מהותית או שעה שהעונש שנגזר חורג באופן ממשי מרמת הענישה המקובלת בנסיבות דומות (ע"פ 5769/14 אלרואי נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (20.9.2015) (להלן: עניין אלרואי); ע"פ 4906/09 אלנברי נ' מדינת ישראל, פסקה 31 (24.1.2010)). עבירת הסחיטה באיומים שבה הורשע המערער היא קשה וחמורה, וכבר נאמר לגביה כי היא פוגעת באושיות היסוד של הסדר החברתי ובמרקם חייהם של הנסחטים במישור האישי והכלכלי. "המבצע אותה בוחר לעשות לעצמו דין עצמי ופוגע בקניינו ובחירותו של קורבן העבירה" (עניין אלרואי, פסקה 15; ע"פ 1637/13 גולן נ' מדינת ישראל, פסקה 15 (15.7.2014)). מטעם זה נפסק כי הרשעה בעבירה של סחיטה באיומים מחייבת ענישה מחמירה, אשר תעביר "מסר לציבור בכלל [...] כי עבריינים בתחום זה עלולים לשלם על מעשיהם בדרך של שלילת חירותם לתקופה ארוכה"; ו"[...] [ת]עודד את הקורבנות לשבור את קשר-השתיקה" (ע"פ 6774/01 מדינת ישראל נ' אלעלווין (1.11.2001)). כך במיוחד במקרה זה, שבו ניצל המערער ניצול ציני את חששו של המתלונן מפני חשיפת נטייתו המינית.

9. לדעתנו העונש שגזר על המערער בית המשפט המחוזי אינו סוטה באופן ניכר מרמת הענישה הנהוגה ולמעשה הוא אף אינו ניצב ברף הגבוה של הענישה המקובלת (השוו ע"פ 3566/15 פרנג'יל נ' מדינת ישראל (2.3.2016); ע"פ 3316/15 בגימוב נ' מדינת ישראל (7.1.2016); ע"פ 357/15 כעאבנה נ' מדינת ישראל (6.5.2015); ע"פ 3304/12 פלוני נ' מדינת ישראל (11.3.2013)). אכן, כפי שטען המערער, לעיתים גזר בית משפט זה עונש מקל יותר על מערערים שהורשעו בעבירות של סחיטה באיומים (ראו לדוגמה ע"פ 6271/15 פלוני נ' מדינת ישראל (6.1.2016); ע"פ 2580/14 חסן נ' מדינת ישראל (23.9.2014)). אלא שבמקרים אלה המליץ שירות המבחן על השתתפות ענישה מקלה. לא כך בעניין המערער שלפנינו. לכך יש להוסיף כי לא מצאנו שלא ניתן משקל מספק לנסיבות חייו הקשות של המערער בגזר הדין כפי טענתו. בית המשפט המחוזי עמד על נסיבות חייו של המערער ועל העובדה שגדל בסביבת חיים קשה ולא תומכת שתרמה להסתבכותו בפלילים. בין היתר על רקע זה גזר בית המשפט את עונשו של המערער באמצע מתחם הענישה שנקבע, וזאת אף שכפי שצוין מעלה למערער עבר פלילי מכביד ביותר; הוא נמנע מליטול אחריות למעשיו; וכעולה מעמדת שירות המבחן, נשקפת ממנו מסוכנות לביצוע עבירות דומות בעתיד. בנסיבות אלו אין לומר כי בית המשפט לא התחשב כנדרש בנסיבותיו האישיות של המערער.

10. לבסוף, לעניין טענת המערער באשר למוגבלות שממנה הוא סובל - כעולה מתסקיר שירות המבחן, בדיקה אחרונה שנעשתה למערער לא מצאה כי הוא לוקה בפיגור שכלי שיש בו כדי להשפיע על שיקול דעתו ועל מודעותו למעשיו. אף בתסקיר המשלים שהוגש לעיונו הוטעם כי לא קיים חומר עדכני המבסס את הטענה האמורה. המערער לא היה נתון בשנים האחרונות למעקב פסיכיאטרי או במסגרת טיפולית; והוא לא הציג תשתית ראייתית מספקת שיש בה כדי לבסס את טענתו שלפיה יכולתו להבין את חומרת מעשיו נפגעה בשל מצבו הקוגניטיבי או הנפשי. גם בקביעות בית המשפט המחוזי בהקשר זה לא הונחה אפוא עילה להתערבות. לאחר ששמענו את טיעוני באת כוח המערער לא מצאנו כי לפני בית המשפט המחוזי הייתה תשתית חסרה בכל שאמור במצבו הקוגניטיבי והנפשי של העורר, שכן תסקיר המבחן שהונח לפני הערכאה הדיונית כלל את הנתונים הנדרשים לעניין גזר הדין, ולמותר לציין כי ככל שבא כוחו בערכאה קמא סבור היה כי יש מקום להציג נתונים נוספים לא הייתה מניעה מלעשות כן.

רשמנו לפנינו את הערת נציגת שירות המבחן בדיון שקיימנו שלפיה המערער צפוי לעבור בדיקה פסיכיאטרית שבסיומה הוא יופנה להליך טיפולי מתאים.

נוכח המקובץ הערעור נדחה.

ניתן היום, ט"ו בתמוז התשע"ו (21.7.2016).

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט